

Stjepan Schmidt

JEDAN GLAS NADE

Iz »Dnevnika« kardinala Augustina Bee

Malo nakon smrti kardinala Bee doživio je izvršitelj njegove oporuke, dok je sređivao njegovu ostavštinu, veliko iznenađenje: među pokojnikovim spisima našao je priličan broj školskih bilježnica različitih formata s vlastoručnim kardinalovim bilješkama. U njih je Bea svojim uobičajenim, jasnim i čvrstim, pismom unosio svoje najosobnije doživljaje i iskustva iz godišnjih »duhovnih vježba« i drugih molitava. Bilješke, koje ispunjavaju nekoliko svešćića, obuhvaćaju više od pola stoljeća (1902—1968). Počinju s novicijatom nakon njegova stupanja u Družbu Isusovu, dok je zadnja bilješka unesena sredinom kolovoza 1968, tri mjeseca prije njegove smrti.

Pravo iznenađenje! Ni pred svojim najpovjerljivijim suradnikom, s kojim je često govorio o temama religioznog iskustva i duhovnog života, Bea nije spominjao tih svojih svešćića. Još više iznenađuje sadržaj samih bilježaka. U njima se otkriva bogatstvo i dubina duhovnog života, koja bi se jedva mogla očekivati od tog pravog muža akcije. Iz tog bogatstva objavljene su prvi put ovih dana u nakladi »Paulinus« u Trileru bilješke iz vremena njegova kardinalata. Izdavač (Stjepan Schmidt) probrao je upravo ono razdoblje kad se Bea nalazio na vrhuncu svoga života. Kardinalsko vrijeme čini u životu Augustina Bee jedinstvo za sebe. Upravo to razdoblje poznato je javnosti koja ga je pratila sa živim zanimanjem. Tekst je objavljen također u engleskom i u talijanskom prijevodu, a sprema se i prijevod na francuski, japanski, portugalski i španjolski jezik.

Tim bilješkama kardinal ne govori toliko nama koliko pred nama vodi razgovor sa samim sobom i s Bogom. Pri tome polazimo od »znatiželjnog« pitanja: kako gleda Bea samoga sebe, što misli o sebi? Obazirući se na svoj život, progovara:

»Pravo je more dobročinstava, milosti i pomoći što mi ih je Bog udijelio tokom 80 godina i danomice mi ih dijeli, više nego što to pro-

sječno čini ljudima. Moj život je lanac vodstva i Providnosti, kojoj se mogu samo s čuđenjem diviti« (4. VIII 1960).

»Iz prilika, od kojih se to nije moglo očekivati, proizlazi student, svećenik, profesor i učenjak, pa onda biskup i kardinal. I sve to nisam učinio sam po sebi, već mi je to Bog davao jedno za drugim« (1. I 1965).

Ako je čovjek iskren, neizbježno će u svom životu osim dobročinstava Božjih opažati i činjenice druge vrste, među njima prije svega svoju nedostatnost i svoje promašaje. Augustin Bea bio je u tom pogledu prema sebi neumoljivo istinit:

»Ne smijem zaboraviti prošlost. Ma kakva bila, nije se mogla Bogu svidjeti pa moram s apostolom priznati: »Najmanji sam od svih« (3. II 1959). »I grijeh je jedna moć u mom vlastitom srcu. Gledajući svoju prošlost vidim kako je i u meni bio jak nagon na zlo i kako sam često bio u pogibelji da podlegnem. Uz milost Božju izmakao sam uništenju. Taj pogled na sama sebe uči me poniznosti, ali i zahvalnosti prema Bogu« (2. II 1964). To razmišljanje ne smije me slomiti ili ukočiti, kao što nije ukočilo ni sv. Pavla, nego mu je, naprotiv, bilo najjačim poticajem da bez prestanka radi za Boga« (3. II 1959).

Istom neumoljivom iskrenošću gleda Bea također sadašnjost i povlači potrebne zaključke:

»(Prava) spoznaja samoga sebe za mene je od osobite važnosti, jer me obično precjenjuju pa sam stoga u pogibelji da se i ja precjenim, bilo zbog talenta, bilo zbog uspjeha, bilo zbog osobnog života. Ne treba da umanjujem ništa od onoga što uistinu postoji, no moram također vidjeti što mi nedostaje. Sam najbolje znam da nisam nikakav svetac i da u mom religioznom životu i danas još mnogo toga nedostaje. Imam i kritičara. Moram im biti zahvalan i koristiti se njihovim kritikama. Međutim, prema svima moram biti dobar i ljubezan (3. II 1964). »Dužan sam da na svom položaju budem ono što ljudi o meni misle, za što me moraju držati, kakvim se pokazujem. Poučajem, vodim druge, no da li i sebe? Drugima moram pružati primjer; da li to uistinu činim? Ili sam licemjer? Jesu li se ljudi (Pape, kardinali, poglavari itd) prevarili s obzirom na me? Što danas misle o meni Pio XII, Ivan XXIII? I toliki drugi kojima sam bio poglavar, učitelj, vođa? Moji roditelji? Moji prijatelji? Hoću i moram se truditi da napokon budem ono što se od mene s pravom očekuje i za što me drže« (4. I 1967). »Čistoća duše za mene je važna ne samo zbog moga ljudskog dostojanstva nego prije svega i zbog toga što sam svećenik, apostol, istaknuti član hijerarhije, izložen pogledima svih. Do tolikih odvajanja ne bi nikad došlo da je kler, osobito viši, pružao dobar primjer i da ni riječima ni djelima nije tražio sama sebe, nego Boga i duše« (2. II 1965).

Dužnost nije za kardinala Beu nešto posve ljudsko, već ga ona odmah stavlja u Kristov i Božji svijet:

»Ne smijem pasti u tromost udobnosti, osrednjosti, samodostatnosti. Moj rad mora uvijek potjecati od sudioništva u životu i u sudbini Crkve; Crkva mora biti ono, što mi daje oblik« (4. IV 1966). »Krist me je na toliko načina odlikovao da ne mogu činiti drukčije nego da se odlikujem u njegovoj službi. Gdje i kako, njegova je stvar da odredi i da mi jasno označi, bilo vanjskim, bilo unutarnjim saopćenjem. Od mene se traži samo da budem spreman na svaki poziv i da ne dopustim da me sprečava ni nutarnja ni vanjska veza. Obaziranje na uspjeh, na čast ili priznanje, na ljudsku hvalu, ali ni na osobna nastojanja ili zapreke ne smije ovdje imati nikakvu ulogu — moram biti slobodan« (4. III 1966).

»Krist je dobar Pastir ne samo za jedan narod, za jednu klasu, nego za sve ljude: svi moraju postići spasenje. Stoga ni ja ne smijem sužavati svoju pastirsku brigu, već mi uvijek, bar u pogledu nakane, moraju svi ljudi biti cilj; moram se za sve bilo na koji način brinuti, bar molitvom i žrtvom« (4. V 1967).

»Krist ima pred očima posve drugo kraljevstvo, kraljevstvo istine, one istine koja vodi k miru i osvaja srca. To je Crkva. Ne smije raditi služeći se svjetovnim sredstvima. Sve više i više moramo biti svjesni da naša zadaća glasi: Euntes docete; da se moramo boriti i pobijediti oružjem istine, i samo njime« (3. VI 1964).

»Suradnja sa Spasiteljem unapređuje također u svijetu pravi i istinski »humanizam«, izjednačenje s Bogočovjekom Kristom« (2. II 1968).

Samo se po sebi razumije da Bea u svojim bilješkama govori također o svojoj posebnoj zadaći — o jedinstvu među kršćanima. Ponajprije: kako gleda no tu svoju zadaću?

»Bog mi je dao veliku zadaću, koju moram ispuniti onako kao što to On hoće. Hvala ili prijekor ne igraju pri tom nikakvu ulogu. To su samo »popratne pojave«. Glavna je sama stvar. Ni teškoće ne smiju me strašiti; prolazne su i neznatne« (30. I 1965). »Osobita zadaća koju mi je Krist povjerio velika je i golema, ali ja znam da radim s njime pa je stoga moram srčano prihvatiti, moram imati otvorene oči za sve što spada na to, slušati, promicati, pomagati, ne štedeći nikakva truda. Ne misliti na sebe« (2. III 1960).

Beu nalazimo, dakle, u njegovim bilješkama posve onakva kakav se pokazivao za svojih bezbrojnih usreta, predavanja i pri svom radu na putovanju. On piše:

»Moram učiniti sve da rastavljena braća počnu težiti za jedinstvom; moram im pružiti svaku pomoć da dođu do cilja. U prvom redu moram im pokazati svoju ljubav: u saobraćaju, u korespondenciji, u pregovorima. Moraju upoznati da me samo Kristova ljubav nuka. Nastojat ću svim silama da to mišljenje ulijem i svim suradnicima. Posao valja obavljati usrdno (spiritus) te u dokaz duha i sile nadnaravnog snagom. Svatko mora vidjeti: tu se ne radi o težnji za moću, ni o kakvom zemaljskom

interesu, ni o kakvoj pukoj poslovnosti, ni o kakvoj rutini, već o pravom Kristovom duhu. I židovsko pitanje, ako mi ga povjere, rješavat ću u istom duhu« (2. VI 1960). »To je zadaća koja traži veliku razboritost, nadnaravnu razboritost, ali i veliku jednostavnost, čestitost, iskrenost. I onda, to je zadaća za Krista, dobrog Pastira, a ne za mene. Moram biti skroman, jednostavan, bez zahtjeva, ponizan kao što je Spasitelj bio, ne »visoki crkveni knez«, koji hoće da se učini važnim, nego slika dobrog Pastira« (3. V 1964). »Pri zadaći koja mi je povjerena moram apelirati na uvidavnost i predobivati iznošenjem istine. Neće to učiniti vanjski sjaj i oduševljenje masa, nego samo strpljivi mali poslovi, koji se odriču svakog sjaja. Samo milost i po milosti stečena uvidavnost vode Božjem kraljevstvu« (3. VI 1964).

Upravo smo vidjeli kako je Bea shvaćao svoj odnos prema ljudima. Čujmo još o tome nešto, i to ponajprije načelno:

»Na svom položaju imat ću posla sa svakovrsnim ljudima, osobno i pismeno. Moram ih uvijek primati i s njima postupati s ljubavlju i s dobrotom, u njima gledati Božju djecu i svakako udove mističnog Kristova tijela te s njima kao takvima postupati« (4. IV 1960).

»Ako budem mogao učiniti kakvo dobro, neću oklijevati, neću dopustiti da me netko dugo moli. Budem li morao odbiti molbu, učinit ću to s ljubavlju i s dobrotom. Posvuda ću raznositi blagoslov ako me što i ne zamole« (3. III 1968). »Duhovni život je važan da budem duhovan čovjek i da kao takav djelujem kod svojih susreta, dogovora, razgovora, da svatko ode od mene s duhovnim dobitkom« (3. III 1963).

»Ne smijem sebe gurati naprijed; moram dopustiti svojim pomoćnicima da rade pa im prepustiti i čast koja iz toga proizlazi. Dakle, skromnost i nesebičnost! U svakom i u svima djeluje Spasitelj« (3. V 1967).

»Prema ljudima: dobrotu, blagost, razumijevanje, ne iz računa, diplomacije, već iz prave, nadnaravne ljubavi prema bližnjemu. Napose posvuda promicati prema mogućnostima mir i suradnju« (2. V 1959).

A što treba učiniti kad naiđu teškoće, razlike u mišljenjima ili, štaviše, sukobi?

»Kako često ne ovisi ništa o tom imam li pravo ili nemam! Važno će biti napose za koncila, gdje prema svima, pa i prema onima koji su drugog mišljenja, moram biti objektivan i stvaran, ali pri tom dobrostiv i prijazan kao što bi Spasitelj bio. Dakle, ništa od uvredljivosti, osjetljivosti« (3. VIII 1964).

»Isusov ostanak u hranu vodi sukobu između roditelja i sina. Takvih sukoba može biti također među vjernim Božjim slugama, i svi imaju pravo »sa svog stanovišta«.

»Ne smijem u tim slučajevima odmah misliti na zlobu, na ograničenost, svojeglavost i slično; prije svega valja čuvati ljubav« (4. IV 1966).

»Ne smijem zaboraviti da i drugi imaju Duha Svetoga koji različito djeluje u različitim udovima mističnog tijela, već prema njihovoj funkciji. Vidim to također i u crkvenoj povijesti. Moram, dakle, gledati gdje i kako djeluje pa onda velikodušno surađivati, premda mi to s naravnog gledišta ne prija« (2. VIII 1963).

Već smo čuli kako naš autor temelji svoje apostolsko djelovanje u prvom redu na milosti Božjoj. Imamo još izreka o tom njegovu dubokom shvaćanju apostolata. On izjavljuje čisto i bistro:

»Bog ne djeluje vanjskim sredstvima, već ljudima koji hoće da spremno i predano služe: Evo dolazim!« (3. II 1960). Iz toga slijedi: »Biti uvijek Kristu odano oruđe — prema njegovu primjeru« (3. II 1965). U tom svjetlu gleda također razmatranje o Kristovu kraljevstvu. »U ovom se razmatranju radi o tome da nastojim kako bih bio što prikladniji i spremniji da slijedim Krista i da za njega radim, da se s njime trudim i onda kad me to nešto stoji, kad mi se valja povući, poniziti, kad treba da se prihvatim teškog posla« (2. III 1962).

Zadnje riječi upozoravaju već na novi, temeljni element u shvaćanju što ga ima Augustin Bea u pogledu apostolskog djelovanja i izvora njegove plodovitosti, naime na sjedinjenje s Kristom pri nošenju njegova križa. Ponajprije načelno:

»Što je tko bliži Spasitelju, to više mu pripada vrijednost križa — dakle i meni, i upravo meni u mojoj osobitoj zadaći, koju neću moći ispuniti bez mnogo truda, bez neuspjeha, bez krivih tumačenja« (3. VI 1962).

»Apostolat je uvijek također križ. Gospodin neće komotnih apostola. Sigurno je da Gospodin uvijek daje svoju milost, ali ona mora naći dušu iznutra čistu i koja prima milost. Stoga Spasitelj također govori o križu, o svom primjeru i o nasljedovanju. Istom tada će apostolat biti plodonosan. Pravi apostol mora biti svetac« (2. V 1967).

Bea se ujedno brinuo da ono što je načelno postane u njegovu životu stvarnost.

»Propovijed na gori od Boga je dani program za moje mišljenje i htijenje i za moj životni posao. Moram se za njom povoditi kao da je prvi put čujem i kao da imam pred sobom još mnogo godina da sve izvedem« (2. V 1966).

»Pripadam odlikovanim Isusovim učenicima, dakle i učenicima Raspetoga! Ne smijem dopustiti da me u vjernoj predanosti Spasitelju i u mojoj zadaći smetaju kojekakve neznatne teškoće i patnje, strah od kritike i neodobravanja i slično« (2. VII 1964).

»Moj je sadašnji život zapravo preudoban i prelagan. Moram zato nastojati da neugodnosti i protivnosti, što ih nose sa sobom moj posao i zadaća, primam na sebe u duhu vjernog nasljedovanja Spasiteljeva« (4. III 1961).

»Spasitelj je iz ljubavi prema nama izabrao križ pa tako moram i ja odabrati križ iz ljubavi prema Njemu. Moj je križ, ako se uspoređi s njegovim, neizmjerljivo malen. Pa ipak je bila utjeha za njega na križu što veoma mnogi primaju i nose križ iz ljubavi prema njemu — te da sam također i ja spreman i voljan da ga s njime nosim, bio on velik ili malen« (4. VII 1964).

»Moram i hoću da ogrlim onakav križ kakav mi Spasitelj pruži. Tada ću sigurno biti također dionik prave sreće. I već ovdje na zemlji donijet će mi križ radost i utjehu« (1. V 1966).

Zadnje će riječi ponekog iznenaditi i bit će mu nekako tamne. Takav, naime, život izgleda prosječnom čovjeku, pa i prosječnom kršćaninu, pogotovo danas, teško razumljivim i žalosnim. Beine bilješke demantiraju takvo shvaćanje. One odišu pravom radošću i dubokim mirom. Izvori su mu mnogostruki. Kao prvi spominjemo s Beom molitvu, o kojoj veli da njegov život može samo preobraziti.

»U svim prilikama moram tražiti snagu u molitvi, no u ozbiljnoj, konkretnoj molitvi, kakva je bila Spasiteljeva u Maslinskom vrtu: puna pouzdanja, ali i odanosti do skrajnosti: ne moja volja, nego tvoja! Gospodin Bog je uvijek Otac: »Oče, ako hoćeš« (1. V 1965).

»Na Taboru nema stalnog prebivanja. To pokazuju i mističari... Ovdje apostolat crpi snagu i polet. Ako i to nije mistika. Bar mora postojati solidan život sjedinjenja s Bogom, život molitve, mrtvenja i svladavanja. Iz molitve proistječe za moj apostolat, kakav bio da bio, snaga, polet i sadržaj« (3. VI 1963). »Rad za jedinstvo kršćana ne može se odvijati bez mnogo napora, bez neuspjeha i bez krivih tumačenja. Ovdje moram crpiti srčanost i snagu iz »preobraženja« koje mi dolazi po molitvi. Nije potrebno da to »preobraženje« bude mistični fenomen, nego duševno raspoloženje mira, ljubavi, svagdanje spremnosti i, prema tome, atmosfera nadnaravnog stava za čitav moj život i za moje djelovanje. Uz takvo duševno raspoloženje žrtve nisu žrtve, već čin ljubavi, ljubavi prema Bogu i bližnjemu« (3. VI 1962).

Molitva proističe iz sjedinjenja s Bogom i Kristom i predstavlja njihovo djelovanje. Ovdje stižemo do onog najsvetijega što se može naći u čovjekovu životu. To je njegov život s Bogom. Bea piše o tom:

»Svako dobro hoće da bude saopćeno i da druge učini dionicima svoje dobrote. Tako je i među ljudima, a koliko više u neizmjernom dobru, u Bogu!

To savršeno saopćavanje sebe ne može biti tek savršena naravna spoznaja Boga jer ona ostaje uvijek samo slaba slika. Ona mora biti dioništvo u božanskoj naravi; mora se, dakle, uzdignuti do kvazibožanskog stanja. Djetinjstvo je Božje »dioništvo u božanskoj naravi«; to dioništvo znači također dioništvo u božanskom blaženstvu« (1. I 1959).

»Sve je to tajna, koju nam i Objava tumači samo slikama i prisposodobama. To je dioništvo u životu trojedinog Boga i prema tome neizmjerena sreća i vječno blaženstvo« (3. I 1962).

Dokaz ljubavi Božje gleda Bea također u Božjem vodstvu i u udesima što ih opaža u vlastitom životu:

»Moj je život lanac vodstva i Providnosti, kojima se mogu samo u čudu diviti« (4. VIII 1960). »Bog mi je dao neobično mnogo, tako reći bez granica i bez mjere. Prema tome, i ja moram s obzirom na njega mjeriti istom mjerom; ne smijem se zadovoljavati minimumom, nego moram u svemu tražiti veću slavu Božju, veću službu, kao što je On meni toliko dobra učinio u spoznaji i u pomoći« (1. I 1967).

»To što sam svećenik, isusovac, kardinal i biskup, treba da pripišem Božjoj dobroti i ljubavi, a ne sebi. Pa ako je tako, onda Gospodin očekuje i od mene nešto osobito. Maximumu milosti mora odgovarati maximum rada za Božju čast« (4. II 1964).

Kako se iz tog posljednjeg teksta vidi, Bea shvaća da darovi stavljaju i velike zahtjeve na čovjeka prema Pavlovim riječima: »Božja je volja vaše posvećenje« (1 Sol 4, 3).

»Ne smije biti nikakve osrednjosti. Gospodin Bog nije prema meni »osrednji«, nego velikodušan do preko mjere. Takav moram i ja biti prema njemu, ne gledajući u prvom redu na nagradu, nego više na njegovu dobrotu. Ništa me ne može dispenzirati od velikodušja prema njemu. Za mene je odlučan temeljni stav: ni u čemu »osrednji«! (2. I 1967).

»Pri tom ne smijem gledati na primjer drugih. Svatko ima vlastite uvidavnosti i shvaćanja onako kao što ga je Bog stavio i vodio u odnosima. Meni je neobično mnogo dao, tako reći bez granica i bez mjere. Moram, dakle, i ja u pogledu njega mjeriti istom mjerom, ne smijem se zadovoljavati minimumom« (1. I 1967).

»Moje je posvećenje posebna Božja volja. To svjedoče mnoge, neobične milosti koje mi je iskazivao od početka moga života. Ne apstraktna, shematična svetost, nego svet svećenik, isusovac, kardinal, u svojoj konkretnoj službi. Svetost se sastoji u tome da posvuda ispunjavam Božju volju onako kao što je upoznajem i kao što meni pristupa i da pri tom ne tražim samoga sebe, nego samo Božju volju« (1. I 1968).

Bea dodaje da je Krist uzor, živa norma, put da se ostvari zadaća vlastitog posvećenja.

»Dužnost samoposvećenja proizlazi iz najunutarnijeg kršćaninova bića. Vjerom i krštenjem združen s Bogom, moram biti dionikom njegova najunutarnijeg bića. Veliki je uzor za to Krist, Sin Božji rođen po Duhu Svetom i za krštenje napunjen Duhom Svetim. »Od Krista uhvaćen«, moram biti dionikom njegova mišljenja, djelovanja i rada. Prema tome je Kristovo nasljedovanje unutarnji zakon svetosti« (2. I 1968).

»Nije nam Krist samo uzor u krepostima, već je sam za nas ostvarenje intertrinitarskog jedinstva i ljubavi, i to tako da smo se s njime srasli kao loze s čokotom, i svi naši plodovi nisu drugo nego posljedica i stvaranje tog unutarnjeg jedinstva (4. IV 1965).

»Moram se više nego itko drugi truditi da se odlikujem u vjernosti prema Spasitelju, da njegovu sliku po mogućnosti u sebi ostvarim. Što više to postignem, to više ću moći raditi u njegovoj apostolskoj službi« (1. IV 1963).

»Pravedno je i pravo što hoću da se odlikujem u sudioništvu Kristova djelovanja za me i da prema tome odlučno svladavam sve zapreke koje se nalaze u meni, da protiv njih nastupam i da se okorišćujem svim pomagalima, osobito njegovim primjerom da što savršenije postignem cilj radi kojega je došao. Prema tome, opet težnja za savršenošću u svemu« (1. III 1959)!

»Da je Krist umoran, dokaz je njegovo spavanje u lađi. Ako sam sada umoran, to sigurno nije uzalud. Ali to ne smijem činiti u svoju korist. Moram se samo radovati što me je Spasitelj za to upotrijebio i smijem moliti da se mogu za njega do kraja truditi. Bit će to osobita milost Božja« (3. V 1967).

Sjedinjenje i predanje Bogu u Kristu postizavaju svoj vrhunac u ljubavi. Jedva da postoji koja druga tema koju bi Bea tako često i tako opširno obrađivao. Pri tom je autor vrlo daleko od svakog sentimentalizma. Odgovor na ljubav Božju znači za njega darove Božje učiniti plodonosnima za njegovo kraljevstvo, surađivati s Bogom, nalaziti ga u stvorovima i ljubiti ga.

»Gospodin mi je Bog dao mnogo, izvanredno mnogo. Odužit se mogu samo tako da učinim sve plodonosnim za sebe i za kraljevstvo Božje, kao što sam opet sada poduzeo u »izboru« (4. V 1965). »To što sam poduzeo u duhovnim vježbama, nisu samo odluke, nego program za obvezatno uzvraćanje« (4. VIII 1960). »Dok radim, moram biti svjestan da s Bogom surađujem silama koje mi je dao i za ciljeve koje mi je odredio. Sve više moram biti svjestan njegove prisutnosti u svemu; da me stvorovi vode k Bogu« (4. VIII 1961). »Mcđutim, nije to samo puko djelovanje, nego je ono praćeno osjećajima ljubavi. I tako nije moja ljubav prema Bogu samo osjećaj ili govorenje, nego djelo i istina. S takvim raspoloženjem smijem sada utješeno poći u svagdašnjicu da u molitvi, radu, patnji i snošenju sve više i više nalazim Onoga koga moja duša ljubi i da drugim pomažem da Ga i oni nađu« (4. VIII 1963).

»Ako je Bog u svemu prisutan, moram ga također u svemu gledati i nalaziti. Ne smijem svijet promatrati profanim očima, nego moram u njemu posvuda nalaziti Boga, dakle sve promatrati u duhu vjere« (4. VIII 1966). »Sve što je veliko u stvorovima nije za me ništa drugo nego znak, odsjev i slika beskrajno veće ljepote, Božje mudrosti i moći... To je duh vjere, nadnaravno shvaćanje svih stvari. To me mora konačno voditi

k onome zadnjem — ljubavi Božjoj radi nje same, radi beskrajne veličine. Prema tome, ne treba da prezirem svijet jer on čini ljestve do Boga. I što je veće ono s čime se susrećem u svijetu, tim veće vidim to u Bogu. Kamo sreće kad bih dospio do tog dubokog, uzvišenog shvaćanja i prema tome do savršene ljubavi Božje« (4. VIII 1959)!

»Najvažnije je međutim da Ga sada u svemu tražim i vidim ... da Ga u svima i u svakom ljubim, i sve i sva u Njemu« (4. VIII 1960).

Takvo zaista kršćansko držanje tog muža, nadahnuto apostolom Pavlom, uz takav život, predstavlja pred zadnjom konfrontacijom egzistencije, pred smrću, samo zadnju konsekvenciju.

»Smrt ne mogu pripremiti kao neko predavanje, već moram uvijek biti spreman na nju. Međutim, mogu se i moram se spremati na nju indirektno svojim životom, svojim radom, svojom molitvom i svojom patnjom« (1—2. II 1967).

»Budući da me Gospodin s osobitom ljubavlju vodio 85 godina, to je znak da će mi dati također i sretnu vječnost« (3. I 1965).

»Pozdravljam smrt kao voditeljicu k Spasitelju« (4. II 1959).

»Smrt me vodi k Spasitelju, k trojedinom Bogu. Čekam je. Ali ne besposlen, nego u besprekidnu radu, dok me Gospodin ne zovne« (4. II 1961).

»Nadam se da ću biti svakog dana spreman da me pozove. Najdraže će mi biti ako to bude usred posla« (4. II 1961).

»Spasitelj na križu: blago onome tko umire a može mu biti bar donekle sličan« (3. VII 1967)! »Želim umrijeti da budem s Kristom. To je raspoloženje s kojim ću gledati prema svojoj smrti, kad god ona došla« (4. III 1963). »Dodi, Gospodine Isuse« (4. II 1961)!

To je lik i prava kršćanska veličina kardinala kršćanskog jedinstva. U tim bilješkama nalazimo zacrtan put čovjeka i kršćanina. No nalazimo tu također i pravu i zadnju tajnu veličinu onoga što je taj muž učinio za Crkvu, a napose za jedinstvo kršćana. U tom smislu može Augustin biti za sve nas dobar putokaz u budućnost.